

Dromen over bomen

Werken rond bossen en hun
klimaat in de kleuterklas

UNIVERSITEIT
GENT

Beste leerkracht,

Wat fijn dat je aan de slag gaat met Dromen over bomen!

Met dit pakket werk je met de kleuters rond het thema bossen en ontdek je samen hoe hun microklimaat (bijvoorbeeld de temperatuur) belangrijk is voor mensen, dieren en planten. De activiteiten in deze bundel kan je in de klas uitvoeren. Maar als je met de kleuters ook écht naar het bos kan trekken – of naar een park of een grote tuin met bomen in, is dat nog beter. Zo koppelen de kleuters de inhoud van de activiteiten aan hun eigen ervaringen. Wie weet lukt het wel om een of meerdere van deze activiteiten onder de bomen te doen?

Inhoud:

1.	Bos zoekt verhaal	p. 4
2.	Luisterverhaal: 'dromen over bomen'	p. 7
3.	Een leuke plek of niet?	p. 10
4.	Zorgen voor bomen	p. 15
5.	Nog meer dromen over bomen	p. 20

Dromen over bomen kwam tot stand vanuit het wetenschappelijk onderzoeksproject FORMICA van de Universiteit Gent (Labo Bos & Natuur), gefinancierd door de European Research Council (ERC). Binnen FORMICA (www.formica.ugent.be) wordt het klimaat in bossen onderzocht en het belang daarvan voor de planten en dieren die er leven, ook in de context van klimaatverandering.

Bossen vormen door hun bladerdek een specifiek klimaat, het bosmicroklimaat, dat sterk verschilt van het klimaat buiten de bossen. Typerend voor een bosmicroklimaat is dat de omstandigheden er meestal minder extreem zijn dan erbuiten. In de zomer is het in het bos bijvoorbeeld koeler en vochtiger dan buiten het bos. Het bladerdek werkt als een parasol en laat de felle lichtstralen niet volledig door. Gedurende een koude winternacht is het dan weer warmer in het bos dan in een open veld, omdat de warmte er langer vastgehouden wordt.

Bossen leveren zo een belangrijke bijdrage aan de biodiversiteit. Het bosmicroklimaat biedt enerzijds de optimale omstandigheden voor de dieren en planten die er leven. Anderzijds zorgt het voor een verkoelend effect dat de negatieve gevolgen van klimaatverandering kan verminderen. Uit het onderzoeksproject blijkt dat een specifiek bosbeheer ervoor kan zorgen dat bosranden het microklimaat van het bos beter vasthouden, wat een positief effect heeft op zeldzame bosplanten. Die eigenschappen zorgen er onder meer voor dat bossen een sleutelrol kunnen spelen voor het behoud van biodiversiteit in de toekomst.

Ook kleuters zijn al in staat om op hun niveau over bossen en hun belang voor mensen, dieren en planten na te denken. Met deze bundel hopen wij het onderwerp voor hen tastbaar te maken, hun interesse voor het bos aan te wakkeren en hen te stimuleren om op onderzoek uit te gaan.

Ga je aan de slag met deze bundel, en post je iets op sociale media? Gebruik dan zeker de hashtag #dromenoverbomen.

Alvast veel plezier!

Het FORMICA team

COLOFON

Dromen over bomen

Aangeboden door Team FORMICA van het Labo Bos & Natuur van de Universiteit Gent

Educatieve uitwerking: Djapo vzw

Verhaal en vertelling: Veerle Ernalsteen

Illustraties: Els Dhiedt en Shutterstock (kleurprent bijlage 1)

Vormgeving: Maarten De Coninck en Katrien Van Impe

Foto's: Shutterstock

www.formica.ugent.be

www.fornalab.ugent.be

www.djapo.be

www.veerleernalsteen.be

België
partner in ontwikkeling

1. BOS ZOEKT VERHAAL

Duur
25 minuten

Lesdoelen

De kleuters denken na over wat zij al weten over bomen en bossen. Ze kunnen iets verzinnen dat in een bos gebeurt. Ze laten zich inspireren door ideeën van anderen om hun (voor)kennis over bossen te prikkelen en te verruimen.

Ontwikkelingsdoelen

NL 2.2 De kleuters kunnen spreken over ervaringen of gebeurtenissen uit de eigen omgeving of over wat ze van anderen vernamen.

MV 1.5 De kleuters kunnen impressies uiten in een persoonlijke, authentieke creatie en plezier scheppen in het zoeken en vinden.

MV 6.5° De kleuters kunnen genieten van de fantasie, de originaliteit, de creativiteit en de zelfexpressie in 'kunstwerken'.

Materiaal

- Kleurprent van een bos waar een stuk van ontbreekt (bijlage 1) per kleuter
- Pictogrammen van elementen die wel of niet in een bos passen (bijlage 2)
- Prenten van de personages (bijlage 3)
- Foto van een bos (bijvoorbeeld de eerste foto van bijlage 4)
- Tekengerief

1.1 Start

Toon een foto van een bos.

- Wat zie je hier?
- Wie is er al eens in een bos geweest?
- Hoe weet je dat je in een bos bent?
- Wat zie je dan?
- Wat kan je horen?
- Wat voel je?
- Kan je ook dingen ruiken?
- Wat kan je allemaal doen in het bos?

Tip

Dingen proeven in het bos is een minder goed idee met kleuters, tenzij onder begeleiding van een expert. Je moet namelijk voorzichtig zijn met onder ander dierenuitwerpselen en giftige plantensoorten. Daarnaast zijn er ook planten die niet geplukt of gegeten mogen worden omdat ze beschermd zijn.

Idee voor buiten

Het is extra leuk om deze activiteit te doen nadat de kleuters in een bos of een park zijn geweest. Ze kunnen dan hun ervaringen van de uitstap gebruiken om na te denken en zich in te leven. Je kan de oudere kleuters laten voelen op welke plekken het warmer of frisser is. In het klasgesprek kan je dan naar die ervaring verwijzen.

1.2 Kern

Gebruik de werkvorm *Prent zoekt verhaal* (© Djapo), die hieronder wordt uitgelegd, om de kinderen te laten nadenken over mogelijke verhalen in een bos en zo hun blik op het thema te verruimen.

Toon de onvolledige kleurplaat (zie bijlage 1) en bespreek.

- Wat zie je?
- Wat zou daar tussen de bomen zijn?
- Zou er iets gebeurd zijn? Wat dan?
- Welk verhaal speelt zich daar af?

Differentiatie

Als je met de kleuters in het bos gevoeld hebt waar het warmer of frisser is, kan je bevragen of het in hun verhaal op de prent eerder warm of eerder fris is.

Geef elke kleuter een prent en laat hen tekenen wat er volgens hen in het bos gebeurt.

Differentiatie

Met de jongere kleuters kan je eerst in groep enkele mogelijkheden bedenken. Je kan deze oefening ook individueel doen en zelf tekenen wat de kleuters bedenken. Stel daarvoor gerichte vragen: Wie of wat zie je? Hoe ziet die eruit? Wat doet hij? Is er nog iets of iemand te zien?

Om de kleuters op weg te helpen kan je enkele pictogrammen gebruiken om te bevragen wat er in een bos past (zie bijlage 2). Zeker voor kleuters die talig minder sterk zijn, kunnen deze pictogrammen een hulp zijn.

Leg de tekeningen neer of hang ze omhoog, zodat de kleuters alle tekeningen kunnen zien. Overloop wat er allemaal te zien is.

- Welk idee vind je leuk?
- Welk idee vind je spannend?
- Over welk idee wil je graag meer weten?

1.3 Slot

Reflecteer kort over de werkvorm

- Als er een stukje ontbreekt, hoe kan je dan weten wat dat is?
- Hoe was het om dat zelf te verzinnen?
- Nu je al die ideeën ziet, kan je dan nog nieuwe dingen verzinnen?

Bedankt voor jullie leuke ideeën! In een bos kunnen dus veel dingen gebeuren.

Toon de prenten van de personages. Zeg dat zij ook een verhaal te vertellen hebben, een verhaal over bomen en bossen. Dat gaan we binnenkort ontdekken!

Achtergrondinformatie

De werkvorm *Prent zoekt verhaal* komt uit de methode Creatief Denken van Djapo. Creatief denken is andere ideeën genereren dan degene die je gewoonlijk zou bedenken. Het is afwijken van de bewandelde paden in je hersenen, waardoor je een nieuw verband ontdekt tussen twee elementen of contexten dat je daarvoor nog niet had gezien. Meer weten over creatief denken? www.djapo.be

2. LUISTERVERHAAL 'DROMEN OVER BOMEN'

Duur
25 minuten

Lesdoelen

De kleuters komen meer te weten over de leefomgeving van de eekhoorn, de vlinder, de pissebed en de sleutelbloem. Ze beseffen dat een bos er niet altijd hetzelfde uitziet. Het kan dicht en donker zijn, maar ook open en licht.

Ontwikkelingsdoelen

NL 1.5 De kleuters kunnen een beluisterd verhaal, bestemd voor hun leeftijdsgroep, begrijpen.

MV 3.2 De kleuters kunnen zich inleven in personages en dingen uit de omgeving en deze uitbeelden.

Materiaal

- Het luisterverhaal 'Dromen over bomen' (te vinden op www.formica.ugent.be/onderwijs.html)
- De prenten die bij het verhaal horen (bijlage 3)
- De foto's van de plaatsen uit het verhaal (bijlage 4)

2.1 Start

Verzamel de kleuters in de kring en toon de prenten van de eekhoorn, de vlinder, de pissebed en de sleutelbloem (zie bijlage 3).

Benoem wie er op elke prent te zien is.

Houd daarna een kort vraaggesprek.

- **Wie heeft deze dieren en deze bloem al eens in het echt gezien?**
- **De eekhoorn, de vlinder, de pissebed en de sleutelbloem wonen in de natuur.**
- **Je zou ze in een bos kunnen tegenkomen.**
- **Wat leeft er allemaal in een bos? (Bomen, planten, bloemen ...)**

Er staan deze dieren spannende avonturen te wachten. Zullen we eens luisteren?

Idee voor buiten

Bij mooi weer kan je met de kleuters naar het bos of een park gaan, of met hen onder een boom gaan zitten. Zorg dan wel dat je een speaker hebt die luid genoeg kan, zodat alle kleuters goed kunnen luisteren.

2.2 Kern

Zet het luisterverhaal op (duur: 15 minuten).

Toon ondertussen de prenten en stimuleer de kleuters om de bewegingen mee te doen die de verteller voorstelt.

2.3 Slot

Toon opnieuw de prenten van het verhaal en neem nu ook de foto's van de plaatsen in het verhaal erbij (zie bijlage 4). Bouw samen met de kleuters aan de hand van de prenten en de foto's het verhaal opnieuw op.

- **Wat gebeurde er in het begin van het verhaal?**
- **Wat deed de eekhoorn toen?**
- **Waar ging hij heen?**
- **Wie kwam hij tegen?**
- **Waar kwamen ze terecht?**

Differentiatie

Help de kleuters door de foto's en de prenten pas te tonen op het moment dat ze in het verhaal komen.

Houd de personages en de locaties die nog moeten komen verstopt.

Verschuif de prenten van de personages telkens naar de juiste foto.

Uitbreiding

Je kan het met kleuters op een eenvoudig niveau over klimaatopwarming hebben. Kijk naar buiten en bespreek welk weer het is.

- Is het warm? Is het nat? Is er veel wind?
- Is het een dag om met blote armen en benen rond te lopen?
- Is het een dag om een dikke sjaal en handschoenen aan te doen?
- Is het een dag om te schuilen of om buiten te spelen?
- Kan je je nog een dag herinneren waarop het héél koud was? Wat deed je dan?
- Kan je je nog een dag herinneren waarop het héél warm was? Wat deed je dan?

Het weer kan elke dag, en soms zelfs elk uur veranderen. Maar je kan wel zeggen welk weer het hier meestal is. Dan spreken we over een klimaat.

Veel bomen, planten en dieren die hier leven houden van het klimaat zoals het hier meestal is. Ze voelen zich hier goed en kunnen goed groeien. Maar het klimaat wordt altijd maar warmer. Sommige planten en dieren kunnen daar wel tegen. Maar veel planten en dieren voelen zich niet meer zo goed in een warmer klimaat. Ze hebben het te warm en het is er te droog voor hen.

Gelukkig zijn er ook bomen en bossen! Net als een parasol laten hun blaadjes de zonnestralen niet volledig door. Daardoor is het frisser in de schaduw onder de bomen. En als de grond nat is, doet de zon het water niet zo snel verdampen als buiten het bos. Dan wordt de bodem niet te droog.

Als wij voor bomen en bossen zorgen, zorgen wij dus ook voor andere dieren en planten die er leven. Bovendien zorgen we ook voor onszelf, want als het warm is, houden we van een koele schaduwplek.

3. EEN LEUKE PLEK OF NIET?

Duur
25 minuten

Lesdoelen

De kleuters onderzoeken hun eigen emoties en de emoties van de personages bij de verschillende plaatsen in en buiten het bos. Ze vergelijken de emoties met elkaar en zien in dat niet iedereen hetzelfde denkt.

Ontwikkelingsdoelen

WT 1.3 De kleuters kunnen met hulp van een volwassene, eenvoudige bronnen hanteren om meer te weten te komen over de natuur.

NL 2.1 De kleuters kunnen een voor hen bestemde mededeling en/of verhaal zo (her)formuleren, dat de inhoud ervan herkenbaar overkomt.

MM 1.5 De kleuters kunnen bij anderen gevoelens van bang, blij, boos en verdrietig zijn herkennen en kunnen meeleven in dit gevoel.

MM 1.6 De kleuters weten dat mensen eenzelfde situatie op een verschillende wijze kunnen ervaren en er verschillend kunnen op reageren.

Materiaal

- Drie kopieën van de prenten die bij het verhaal horen (bijlage 3)
- De foto's van de plaatsen uit het verhaal (bijlage 4)
- Stukjes groen en rood papier voor elke kleuter en enkele stukjes voor de leerkracht

3.1 Start

Herhaal kort de opbouw van het verhaal 'Dromen over bomen'.

Gebruik daarbij de prenten van de personages en de foto's van de plaatsen (zie bijlage 3 en 4).

Idee voor buiten

Ga met de kleuters naar plaatsen die lijken op de plaatsen in het verhaal. Doe dat op een zonnige dag, dan zijn de verschillen tussen de plaatsen groter.

- Een plaats met bomen en zon (of een plaats met een beetje schaduw)
- Een plaats met dichtere begroeiing (of een frisse plaats met veel schaduw)
- Een plaats met amper begroeiing (of een plaats in de volle zon)

Laat hen die plaatsen met al hun zintuigen ervaren.

Wijs hen er eventueel op dat het ook uitmaakt welke kleren ze dragen.

- Als je een dikke trui aanhebt, waar sta je dan het liefst? En waar liever niet?
- Als je een T-shirt draagt, op welke plek ben je dan het liefst? Waar liever niet?

3.2 Kern

Een leuke plek voor jou?

Gebruik de werkvorm *Rode vlakken, groene vlakken* (© Djapo), die hieronder wordt uitgelegd, om de kleuters te leren om emoties van verschillende kinderen of personages met elkaar te vergelijken.

Leg de foto's van de plaatsen die in het verhaal voorkomen op de grond in de juiste volgorde. Doe de oefening eerst zonder de personages, zodat de kleuters vertrouwd geraken met de oefening.

Geef elke kleuter een groen en een rood papiertje.

Wijs een foto aan en vraag de kinderen om na te denken of zij dat een leuke plaats vinden of niet. Als ze het leuk vinden, leggen ze een groen papiertje bij de foto, als ze het niet leuk vinden een rood. Laat enkele kinderen aan het woord om te vertellen waarom ze die plaats al dan niet leuk vinden.

- **Hoe is die plaats voor jou?**
- **Waarom ben je daar (niet) graag?**
- **Wat maakt dat je er (niet) graag bent?**
- **Wat zie je op de foto dat je (niet) leuk vindt?**

Als alle kleuters een papiertje gelegd hebben, kijk dan samen met hen naar het resultaat.

- **Wat zie je?**
- **Ligt er meer groen of rood?**
- **Wat betekent dat?**

Laat de papiertjes liggen en doe hetzelfde met een andere foto.

- **Is er een verschil in antwoorden met de eerste foto?**
- **Een leuke plek voor de personages?**

Wijs foto 2 (de open plek in het bos) aan, en steek een personage in de lucht.

Tip

Je hoeft niet alle personages te bespreken als dat te lang duurt voor de kleuters. Kies dan voor de vlinder, de pissebed en de sleutelbloem.

Vraag de kinderen of zij denken dat dat personage die plaats leuk vindt of niet. Als ze denken dat het personage het leuk vindt, leggen ze een groen papiertje voor zich. Als ze denken dat het personage het niet leuk vindt, een rood papiertje.

Laat enkele kinderen aan het woord om uit te leggen waarom dat personage die plaats wel of niet leuk vindt.

Tip

Spreek hun inlevingsvermogen aan door eerst de prent van het personage aan een kleuter te geven en hem vervolgens te vragen: 'Pissebed, waarom vind jij deze plek (niet) leuk?' Als het niet te chaotisch wordt, kan je hen ook het personage laten uitbeelden.

Vestig de aandacht op alle papiertjes die in de kring liggen.

- **Liggen er meer groene of rode papiertjes?**
- **Wat betekent dat?**
- **Voelde dat personage zich altijd zo in het verhaal?**
- **Kan zijn gevoel veranderen? Wanneer zou dat veranderen?**

Leg de prent van het personage bij de foto en leg er een groen of een rood papiertje op, volgens het antwoord van de meerderheid. Als er geen duidelijke meerderheid was, leg je zowel een groen als een rood papiertje. Doe dan hetzelfde met de andere personages voor dezelfde foto.

Bespreek ook foto 3 (de donkere en vochtige plek in het bos) en foto 5 (de open plek zonder bomen) voor die personages op dezelfde manier.

Tip

Maak een foto van het geheel. Zo kan je aan de hand van die foto het geheugen van de kleuters opfrissen in de volgende activiteit.

Idee voor buiten

Laat de kleuters in een stukje bos of op de speelplaats op hun favoriete plekje gaan staan. Wijs hen erop dat er sommige kleuters dicht bij elkaar staan en andere kleuters misschien op een heel andere plek. Niet iedereen heeft dezelfde favoriete plek.

Daarna kunnen ze ook eens proberen om op de favoriete plek van iemand anders te gaan staan. Kunnen ze zich voorstellen waarom hun vriend deze plek leuk vindt?

3.3 Slot

Bespreek het geheel van de foto's en de personages met groene en rode stukjes papier.

- **Denken de personages hetzelfde over een plaats?**
- **Zijn er plaatsen die iedereen (niet) leuk vond?**
- **Zou er een plaats zijn die voor iedereen leuk is?**
- **Wat wil een vlinder? (Lekker warm en droog in het zonnetje, zoals in een bloemenweide.)**
- **Wat wil een pissebed? (Die zit graag in de schaduw, ergens waar het fris en vochtig is. Hij verstopt zich graag, bijvoorbeeld onder een omgevallen boom of tussen de afgevallen blaadjes.)**
- **Wat wil een sleutelbloem? (Die staat het liefst in de schaduw waar het niet te droog is, maar wil ook af en toe een beetje zon.)**

Differentiatie

Reflecteer met de oudste kleuters over de werkvorm:

- Was het moeilijk om te denken als een pissebed of een ander personage?
- Wat vond je ervan om te moeten antwoorden met groen of rood?
- Denkt iedereen altijd hetzelfde als jij?
- Meninge kunnen verschillen. Wat vind je daarvan?

Achtergrondinformatie

De werkvorm *Rode vlakken, groene vlakken* komt uit de methode *Systeemdenken* van Djapo.

Systeemdenken ondersteunt kinderen in het onderzoeken van onze complexe wereld door bewust op zoek te gaan naar verbanden. Systeemdenken zorgt voor een genuanceerd wereldbeeld dat rekening houdt met de verschillende standpunten in een verhaal. Zo leer je om je oordeel uit te stellen vooraleer een standpunt in te nemen, en krijg je meer inzicht in complexe thema's.

Meer weten over systeemdenken? Ga naar www.djapo.be

4. ZORGEN VOOR BOMEN?

Duur
25 minuten

Lesdoelen

De kleuters zien in dat bomen (en bossen) belangrijk zijn voor dieren, mensen en planten. Ze denken na over hoe zij goed voor bomen kunnen zorgen. Ze kijken vanuit de ogen van een personage om hun droomboom te ontwerpen.

Ontwikkelingsdoelen

WT 1.13 De kleuters tonen een houding van zorg en respect voor de natuur.

MM 1.3 De kleuters tonen in concrete situaties voldoende zelfvertrouwen in eigen mogelijkheden.

MM 1.7 De kleuters kunnen een gevoeligheid tonen voor de behoeften van anderen.

NL 2.6 De kleuters kunnen antwoorden op gerichte vragen in verband met betekenis, inhoud, bedoeling, mening ... in concrete situaties.

Materiaal

- Drie kopieën van de prenten die bij het verhaal horen (bijlage 3)
- De foto's van de plaatsen uit het verhaal (bijlage 4)
- De foto van de denkoefening van de kleuters uit activiteit 3, als je die gedaan hebt
- Drie hoepels
- Voor elke kleuter een kaartje met zijn eigen pictogram of zijn naam erop
- Kaartjes met keuzemogelijkheden voor *Hoepel in* (bijlage 5) of de spullen die op de kaartjes afgebeeld staan in het echt.

4.1 Start

Herhaal kort de opbouw van het verhaal 'Dromen over bomen'.

Gebruik daarbij de prenten van de personages en de foto's van de plaatsen (zie bijlage 3 en 4).

Tip

Als het al een tijdje geleden is, kan je het verhaal nog eens laten horen. Houd er dan rekening mee dat de activiteit een kwartier langer zal duren, en zorg voor een bewegingstussendoortje tussen het verhaal en de oefening.

Houd een vraaggesprek waaruit de kleuters afleiden dat bomen voor veel organismen belangrijk zijn. Als je activiteit 3 gedaan hebt, toon dan de foto van jullie denkoefening als houvast voor de kleuters.

Voor wie zijn bomen belangrijk?

(Voor de personages in het verhaal: de eekhoorn, de vlinder, de pissebed en de sleutelbloem. Ook voor de bijen zijn bomen belangrijk. En misschien geven de kleuters nog andere antwoorden: andere dieren, voor zichzelf, voor de aarde ...)

Waarom is een boom belangrijk voor een eekhoorn?

(Hij klimt erin, hij springt van tak naar tak, hij woont erin, hij eet hun eikels en hun noten, hij verstopt zich erin voor roofdieren ...)

Waarom is een boom belangrijk voor een vlinder?

(Hij smult van de bloemen aan de boom, hij verstopt zich tussen de blaadjes, als hij het te warm heeft, kan hij in de schaduw vliegen, hij legt zijn eitjes op boomblaadjes, de rupsen van de vlinder smullen van de blaadjes ...)

Waarom is een boom belangrijk voor een pissebed?

(Hij woont in de schaduw van de boom, hij verstopt zich tussen de wortels, eet de afgevallen blaadjes, onderaan de boom is het fris en vochtig ...)

Waarom is een boom belangrijk voor jou, of voor andere mensen?

(Wij kunnen erin klimmen, we kunnen in de schaduw zitten, we kunnen appels, mango's of olijven plukken, van sommige bomen kunnen we medicijnen maken ... Bomen maken zuurstof, en zuurstof hebben wij nodig; we kunnen het inademen.)

Tip

Als de kleuters vertellen dat we van bomen ook hout en papier kunnen maken, bevestig hen daar dan in, maar vertel dat we zoeken naar de voordelen van levende bomen.

Bomen worden inderdaad ook gebruikt om houten en papieren spullen te maken, maar daarvoor moeten we de boom omkappen. Daarna is hij weg en wordt er het best een nieuwe, jonge boom geplant.

Hier denken we na over bomen die nog leven en groeien.

4.2 Kern

Nu de kleuters inzien dat bomen en bossen belangrijk zijn, gaan ze nadenken over hoe ze goed voor bomen kunnen zorgen. Gebruik de werkvorm *Hoepel in* (© Djapo), die hieronder wordt uitgelegd, om de kleuters te leren om hun keuze te verantwoorden en te beargumenteren.

Maak de kinderen eerst vertrouwd met de hoepels. Leg twee hoepels op de grond in de kring. Leg in elke hoepel een speelgoedje uit de klas.

- **Waarmee speel jij het liefst?**

De kinderen leggen hun pictogram in de hoepel van hun keuze. Ze vertellen waarom ze dat speelgoed gekozen hebben.

Neem de keuzekaartjes (zie bijlage 5) en vertel dat jullie nu over bomen gaan nadenken.

- **Bomen zijn belangrijk. Dus moeten wij er goed voor zorgen.**
- **Kijk goed naar wat ik in de hoepel leg.**
- **Waarmee zouden wij goed voor bomen kunnen zorgen?**
- **Leg je pictogram bij wat jij kiest.**

Leg in elke hoepel een kaartje. Begin met de meest voor de hand liggende mogelijkheden, zoals water en aarde.

Stel de kleuters gerust dat er geen juiste of foute antwoorden zijn.

Vraag aan enkele kleuters om hun keuze te verantwoorden.

- **Waarom kies jij daarvoor?**
- **Hoe kan je daarmee voor bomen zorgen?**
- **Wie had daar nog voor gekozen? Had jij hetzelfde idee?**
- **Wie koos er voor het andere?**
- **Hoe kan je daarmee voor bomen zorgen?**

Laat de kleuters de denkoefening een paar keer achter elkaar doen, door andere kaartjes aan te bieden. Je kan dan twee nieuwe kaartjes in de hoepels leggen, of slechts één kaartje veranderen.

Tip

Schat zelf in of de kleuters ook kunnen werken met de abstractere of minder evidente keuzemogelijkheden, zoals liefde of een hek.

Vraag goed door naar de verantwoording van de kleuters, zonder die te beoordelen. Als je als begeleider laat voelen dat er geen foute antwoorden zijn, kunnen de kinderen met verrassende antwoorden komen.

Zodra er één of meer kinderen echt niet weten wat te kiezen, schuif je de hoepels over elkaar. De gemeenschappelijke zone is de twijfelzone. Laat hen ook voor die zone verantwoorden waarom ze het niet weten.

- **Waarom twijfel je?**
- **Waarom kan je niet kiezen?**

Heeft een kind een nieuw voorstel dat niet in de hoepels ligt? Introduceer dan een derde hoepel 'Ik kies iets anders'. Laat hen eerst verwoorden waarom de andere keuzes niet 'voldoen' en waarom de nieuwe keuze voor hen beter is.

Idee voor buiten

Als je deze oefening in de buurt van een of meerdere bomen doet, kan je de kleuters laten uitbeelden (met een echt of een denkbeeldig voorwerp) hoe ze voor de bomen kunnen zorgen.

4.3 Slot

Reflecteer kort over de werkvorm

- **Vond je het moeilijk om te moeten kiezen?**
- **Heb je vaak getwijfeld? Hoe komt dat?**

Laat de kleuters een personage uit het verhaal kiezen. Ze tekenen een droomboom voor dat personage. Leg of hang de prenten van de personages in de buurt van de kleuters. Begeleid hen bij dat tekenproces door af en toe te herhalen wat dat personage graag heeft.

- **Wil het personage veel takken?**
- **Dikke wortels? Veel blaadjes?**
- **Een hoge boom of liever een kleinere?**
- **Dik of dun?**
- **Met holtes of niet?**
- **Met andere diertjes in of niet?**

Tip

Onderzoek of het mogelijk is om samen met de kleuters in de gemeente of op privéterrein één of meerdere bomen te planten. Of misschien kan het ook op de speelplaats? Zo dragen ze zorg voor iedereen die van bomen houdt!

Op <https://www.plantvanhier.be> vind je suggesties voor inheemse bomen en struiken en praktische tips om aan de slag te gaan.

Op <https://bobo.inbo.be/map> kan je je locatie aanduiden op de kaart van België en opzoeken welke bomen en struiken geschikt zijn om op die plaats te planten. Dit werkt wel enkel als de bodemserie beschikbaar is. Dat is helaas niet altijd het geval (vnl. in een stedelijke omgeving).

Achtergrondinformatie

De werkvorm *Hoepel in* komt uit de methode Filosoferen van Djapo. Tijdens werkvormen – die de weg naar het filosofisch gesprek plaveien – verkennen de leerlingen hun gedachten, ideeën en meningen. De gedachten en de ideeën, maar ook het denkproces van de leerlingen, verrijken het filosofisch gesprek dat eruit volgt. Filosoferen is een denkvaardigheid die je kan inzetten om het kritisch vermogen aan te scherpen en actieve burgerzin op te roepen. Het houdt in dat je concepten en waarden onderzoekt tijdens een filosofisch gesprek.

Meer weten over filosoferen? Ga naar www.djapo.be.

5. NOG MEER DROMEN OVER BOMEN

Met deze ideeën laat je het thema nog meer leven in de klas.

Werkblaadjes

- Kleur de personages in (zie bijlage 6).
- Lamineer een personage en laat de kleuters het personage namaken met plasticine (zie bijlage 3).

Onderzoek

- 'Meet' de temperatuur op een warme dag door te ervaren waar je je trui uitdoet of liever aanhoudt. Voel hoe warm het is in de zon en onder de bomen. Met de oudste kleuters kan je de temperatuur met cijfers noteren en op een thermometer aanduiden.
- Zoek foto's en filmpjes van eekhoorns, vlinders, pissebedden, sleutelbloemen en bijen. Leer er meer over via het internet. Hoe zien ze eruit? Hoe gedragen ze zich? Hoe leven ze? Waar slapen ze? Wat eten ze?
- Plant enkele bloemen in potjes en zet de potjes op verschillende plaatsen: in de volle zon, half in de zon, altijd in de schaduw. Geef ze geregeld water en kijk: Welke bloemen groeien het best? Hoe voelt de aarde in het potje aan: nat of droog?
- Ga op zoek naar vlinders. Waar vind je vlinders terug? Zaai eventueel op een stukje grond wat bloemenmengsel en ga na of er vlinders op afkomen. Of zorg voor een vlinderkastje of planten die vlindervriendelijk zijn.
- Ga op zoek naar pissebedden en andere kriebelbeestjes: onder stenen, onder takken, in afgevallen bladeren ... Waar vind je ze vooral terug?
- Je kan als leerkracht op het internet of op sociale media op zoek gaan naar manieren om zelf een weerstation of een thermometer te maken. Gebruik ze dan om de verschillende plaatsen uit het verhaal te onderzoeken.
- Wanneer smelt een bevroren beker water het snelst? In de zon of in de schaduw?

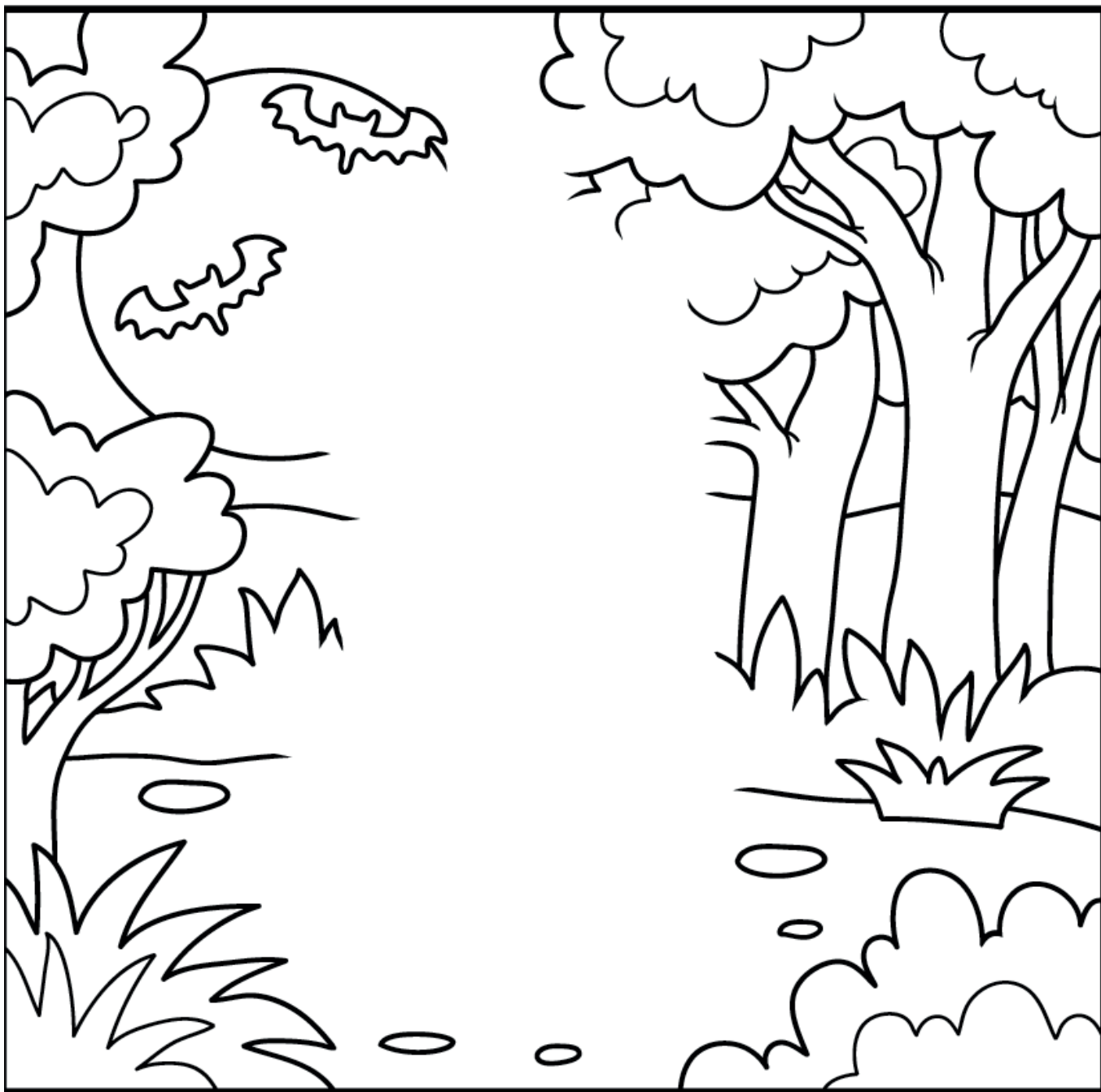
Spelletjes

- Speel tikkertje 'pissebed'. Wie zich oprolt als een bolletje kan niet getikt worden.
- Actief spelletje waarbij de kleuters bijtjes zijn, en het juiste stuifmeel naar de juiste bloesem moeten brengen
- Trek naar het bos en doe bijvoorbeeld een bosbingo (zie ook: <https://djapo.be/week-bos/>).

Creatief

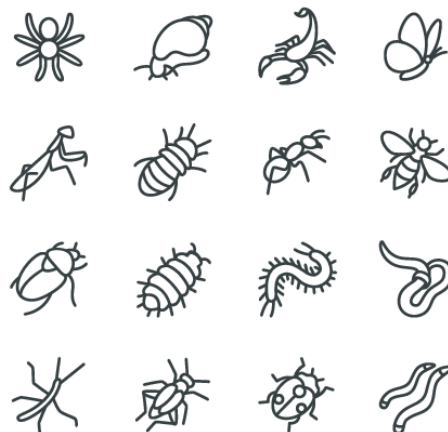
- Doe een knutselactiviteit met dingen die je vindt in het bos. Maak bijvoorbeeld collages, mandala's, muziekinstrumenten, portretten met natuurlijk materiaal, geverfde takken enzovoort.
- Maak een bijenhotel samen met de kleuters, bv. door takken en dennenappels in potjes te steken, en zoek er een leuk plekje voor op school.
- Maak een cake met ingrediënten uit het bos (zie ook: <https://djapo.be/appel-notencake/>).

Grotere dieren

Kleinere dieren

Voertuigen

Speeltuigen

Planten

Meubels

BIJLAGE 4

Bos

Open plek in het bos

Donker stuk bos

Afgezaagde bomen

Dorre vlakte

Boom in het niets

BIJLAGE 5

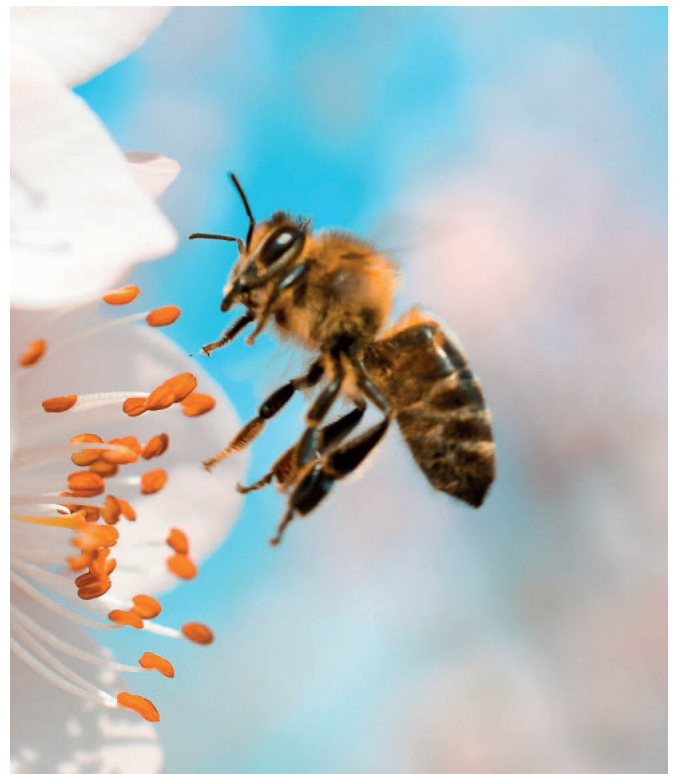
Aarde

Schop

Water

Bijen

Hek

Vergrootglas

Fluitje

Liefde

Boek

Verbodsbord

Zaadjes

Insectenhotel

